

СТОРІНКИ З МИНУЛОГО

Листопад
2024 р.

видання дрогобицьких краєзнавців Число 11 (31)

«СТРІЛЕЦЬКИЙ МАРШ» О. МАКОВЕЯ

Цьогоріч відзначаємо сто десятую річницю створення легіону Українських Січових Стрільців. За радянської влади лише згадка про наших героїв могла закінчитися в'язницею. Однак сьогодні про них багато написано і досліджено. Варто зазначити, що Січові Стрільці є авторами численних пісень та маршів, причому склали їх без будь-якої вказівки «згори». Вкривши себе невмирущою славою, назавжди увійшли в нашу історію як герої і невтомні борці за Незалежну Україну.

Читачам пропонується історія створення одного стрілецького маршу (мовою оригіналу).

Написав М.К.

З кінцем 1915 р. одержала Команда Українських Січових Стрільців від д-ра О. Маковея, що служив тоді як резервний старшина при австрійській кавалерії лист, датований 19.III.1915, такого змісту:

«До Команди цісарсько-королівського полку Укр. Січових Стрільців.

Посилаю нашим Стрільцям новий марш. Слова мої, мелодія народня, з лемківської пісні «Я до ліса не пуйду». Рефрен дороблений мною, але я не композитор і тому поправки, або й зміни можливі. Ви, при піхоті, скорше знайдете капельмайстра, котрий би розложив пісню на голоси, бо для оркестри, на мою думку, ся пісня дуже надається. Мені, при кавалерії, трудно знайти фахового музика, а у Відні, куда я також сей марш вислав, можуть забавитися з ним, або й забути.

Буду тішитися, коли марш сподобається.

З високим поважанням

Д-р О. Маковей

19. III. 1915.»

Доля цього «Стрільцького маршу» О. Маковея відома. Не сповнилася мрія поета – марш цей ніколи дійсно стрілецьким не був, бо були інші.

Оскільки мені відомо, ніхто зі стрілецьких музик тим маршем не зацікавився, може і не знав, що такий лист до команди прийшов. Команда про нього забула, не звернула на нього уваги, лежав він між паперами, а може хтось забрав і держав його у себе. По війні лист той випадково найшовся у моїх руках.

Приходить мимоволі питання, чому так

Українські Січові Стрільці. «Ой видно село».

Автор пісні Л. Лепкий. Худ. О. Курилас.

Видання Центральної Управи Укр. Січ. Стрільців.

сталося. Команда Січових Стрільців діставала більше таких віршів-маршів з присвятою У.С.С., потрактувала цю справу легко, не уміла, а може і часу не мала такими літературними справами займатися. Зрештою серед Стрільців не впроваджувано «з гори» ніяких пісень, повставали вони таки самі між Стрільцями, укладані і компоновані самими Стрільцями. Вони краще віддавали духа і настрої стрілецької братії. Дивним дивом найпопулярнішим стрілецьким маршем стала пісня, котрої початок взятий з давньої козацької пісні, що повстала в часах Хмельниччини («Гей, у лузі червона калина»). Змінено лиш арію, бо пісня з часів Хмельницького має мелодію, підхожу до кінного маршу, та дороблено дальші, актуальні стрічки.

Marchiale

Взграх знішчу-де, хач зима на-де згалимо створили гарна ти
прешто бий на рудить му-на дрозкаль ра не ки Кар-на ти!
Рефрен
Тожавий бігавай боронити край вкрий огни л мєрця ми
не буде то бі судно у борбі між сего ви ми вєрїгож ми.

3. марта 1915. О. Маковей

Українські Січові Стрільці (типи в рисунках та малюнках).
Обозний марш «Бо війна війною». Автор Л. Лепкий.
Худ. О. Курилас. Видання «Червона Калина». Відень, 1918 р.

Але «Стрілецький марш» О. Маковей не загинув. Найшов саме відгомін там, де автор найменше сподівався. Як видно з листа О. Маковей, вислав він також текст і мелодію цього «Стрілецького марша» до Відня. І тут йому краще пощастило. бо у виданнях з кінцем 1915 року у Відні «Воєнних квартетах» Ф. Колесси знаходиться відповідно змінений і згармонізований на муж. хор «Стрілецький марш» О. Маковей. хоч над нотами не зазначено, що не тільки слова, але і мелодію до слів підібрав О. Маковей.

З тієї доперва збірки Ф. Колесси став твір О. Маковей відомий ширшому загалові, хоч, як зазначую, ніколи популярним не був серед тих, котрим автор його дедиковав – а також мало співано його взагалі.

Щойно спопуляризував його якнайкраще в чудовій інтерпретації Д. Котко зі своїм хором та увіковічнив його на грамофонових плитах¹.

В горах грім гуде, хоч зима паде,
Землю спорили гармати,
Гремить війна, дуднить луна,
Дрожать ранені Карпати.

Хто живий, вставай боронити край,
Вкритий огнем і мерцямми.
Не буде тобі сумно у борбі
Між Січовими Стрільцями!

Лютый кат прийшов проливати кров,
Взяти народ наш в неволю,
І море сліз у край приніс,
Розбій і смерть і недолю.

Та вступився кат із верхів Карпат
Втік, наче вовк манівцями,
Або тут і впав, як у бій попав
Із Січовими Стрільцями.

Січові Стрільці, за Свій Край борці,
За всю рідню і свободу,
За них борба – се їх журба
І дорогого народу.

І ряди могил не возьмуть їх сил,
Ворог тут бється з серцями,
Лицаря убіє, думка ожіє
Між Січовими Стрільцями.

Хто ж то там іде і перед веде?
Диво! се наші дівчата!
Личко, як мак! Кругом козак,
Душа стрілецька завзята!

Не цілуйте їх! На війні се гріх²
Ви уберіть їх вінцями!
Слава тим дочкам, щирим козачкам
Між Січовими Стрільцями!

Посвячую У. С. С.
Осип Маковей, 3 марта 1915 р.

Часопис «Літопис червоної калини». –
Львів, 1934 р., Ч. 7-8, С. 2-3.

¹ Лист О. Маковей знаходиться в музеї «Бойкіщина» у Самборі.

² Тут нарочно крихітка жарту для настрою.

ЯК ПИСАЛИ ВЕЛИКІ І ВІДОМІ УКРАЇНЦІ

Тарас Шевченко. Незважаючи на те, що цар забороняв йому писати, у степу широкім, за Уралом, він таки творив. Написане ховав. Так виникла захалявна книжечка, яка переросла в доповнений «Кобзар», загальний наклад якого не перевершила жодна українська книжка.

Григорій Сковорода. Цей мандрівний мудрець написане тримав у торбині, щоразу поповнюючи її вміст. Перед смертю самотужки викопав собі могилу й під голову поклав торбину зі своїми творами.

Іван Франко. Василь Щурат згадував про поета так: «Він ніколи не сідав писати вірші з пером у руках над папером. Коли дозрівала думка, коли була готова до виразу, він повинен був перебувати в русі. Ідучи по вулиці чи крокуючи по кімнаті, він про себе насвистував попередньо строфічні мелодії, щоб знайти і відповідну форму».

Навіть із паралізованими руками письменник насилу писав. За невтомну працьовитість Івана Франка назвали титаном праці. Якщо пересічну людину змусити переписати все, що створив митець, їй би забракло життя. Коли геній не зміг писати, диктував синові Андрію, а також іншим помічникам.

Іван Нечуй-Левицький. Писав у тиші й самотності. Найменший шерех, віддалений стукіт, гавкіт собак нервували його, часто виводили з рівноваги, тому сусіди вважали письменника нелагідним, дуже похмурим.

Лариса Косач (Леся Українка). Перший твір поетка написала в чотири роки. Хоч була

прикута важкою хворобою, вона й далі творила. Найплідніше працювала вночі. Себе так і називала – нічним птахом.

Марко Вовчок. Незалежно від умов, дуже багато працювала вдень і вночі. Останнього місяця перед смертю не розлучалася з рукописами: виправляла, дописувала, часто засинала над ними. Прокинувшись, знову бралася до роботи.

Василь Стефаник. То писав, то переставав творити. То брався за перо, то знову замовкав. Російський письменник Максим Горький сказав: «Як коротко, сильно і страшно пише ця людина!»

Ольга Кобилянська. Писала до останнього свого дня, навіть тоді, коли була прикута до ліжка. На схилі літ письменниця забувала, якою мовою творить. Один розділ писала українською, а наступний – німецькою. Перед смертю Ольга Кобилянська подала знак, щоб їй дали папір та олівець, але вже нічого не написала. Олівець випав із рук письменниці назавжди.

Михайло Старицький. Свої романи писав уранці на свіжу голову. Деколи плував дійових осіб. В одному розділі вони помирали, а в іншому – раптом з'являлися. Тому його донька виправляла письменника. Дотепер літературознавці сперечаються: який текст – батьків, а який – доньчин?

Гнат Хоткевич. Живучи у Львові, митець завжди писав у кав'ярні. Якось Василь Стефаник побачив, як він завзято творить, привітався і сказав:

– Подивляю Вас, що так багато і скоро пишете! Така вже на Божому світі несправедливість. Вам

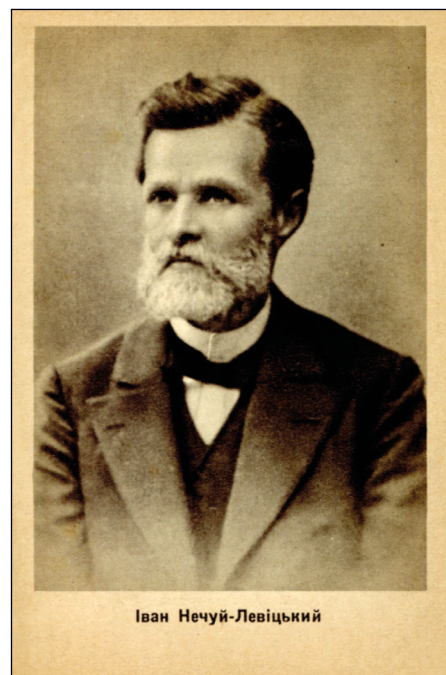
Василь Стефаник

Василь Стефаник (1871 – 1936).
Накладом П. Дятлова. Відень, 1917 р.

Ольга Кобилянська

Ольга Кобилянська (1863 – 1942).
Накладом П. Дятлова. Відень, 1917 р.

Іван Нечуй-Левицький

Іван Нечуй-Левицький (1838 – 1918).
«Українське видавництво». Краків, 1941 р.

вистачає написати кілька сторінок, щоб усі сказали, що Ви талановитий письменник. А мені треба за такий комплімент написати цілу книжку.

Осип Маковей. Творив багато й плідно. Після Першої світової війни у львівських мистецьких колах точилася дискусія про те, хто є найбільшим сучасним письменником?

- Кого Ви вважаєте найвидатнішим галицьким письменником? – запитали якось Осипа Маковея.

Він хвилюк подумав, а потім відповів:

- Чому ж Ви не запитали мене тоді, коли ще жив Іван Франко? А тепер що, хочете, щоб на мене були злі всі галицькі письменники?!

Ольга Дучимінська (дівоче прізвище – Реше-тилович). Почала писати за порадою Івана Франка. Творила все життя, працюючи вчителькою, навіть у сталінських таборах. Квартира в Івано-Франківську, де проживала останні роки «українська буржуазна націоналістка», була під пильним оком КГБ. Відзначаючи в 1983 році сторіччя, письменниця прочитала щойно написаний вірш «Про любов», який закінчувався такими словами:

Приходив до мене опівночі,

Приходив до мене уві сні,

Але це був мій слідчий у тюрмі.

Павло Тичина. За радянської влади писав із примусу, проти волі та совісті. Тому про нього говорили:

А Тичина пише вірші,

Та все гірші, та все гірші!

Михайло Коцюбинський. Мати письменника спонукала його до писання. Навчаючись у Шаргородському духовному училищі, Михайло Коцюбинський виділявся серед однолітків

вмінням писати цікаві й оригінальні твори. У зрілому віці найкраще творив у Карпатах і на острові Капрі (Італія).

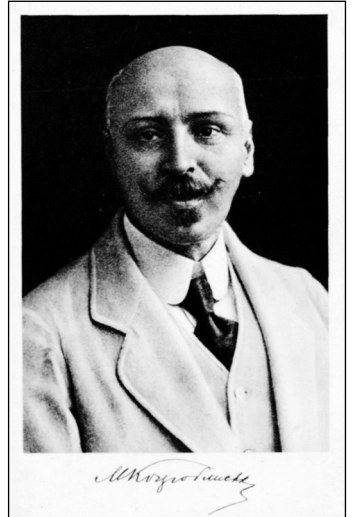
Олександр Ільченко. Радянський письменник, писав багато, часто креслив, ще більше – переписував. Зображувані постаті різноцентричні: Тарас Шевченко, Ленін, козак Мамай. Роман із народних уст «Козацькому роду нема переводу» писав аж п'ятнадцять років! Творив довго: перекреслював, викидав, доповнював. Попри те, вмів тримав руку на ручці, а також на політичному пульсі. Боявся! Адже мусив підібрати слова, щоб догодити владі й не потрапити до тюрми. Не знав, як вив'язатися, бо дав такий голосливий заголовок, де сказано більше, ніж у самому романі.

Ярослав Галан. Радянський журналіст, публіцист, письменник, багато курих, коли творив. Писав і плював. Плював і писав. І доплювався!

Остан Вишня. Свої гуморески писав на замовлення радянської влади. Творив у сталінських таборах на замовлення начальства. Писав на коліні на клаптиках паперу за зайву ложку баланди.

Далі буде

Остан БУЛЬБЕНКО

Михайло Коцюбинський
(1864 – 1913).
«Українське видавництво».
Краків, 1941 р.

ВНУТРІШНЄ УРЯДЖЕННЯ І ПРИКРАСИ ДОМІВОК УКРАЇНСЬКОЇ КОЗАЦЬКОЇ СТАРШИНИ

(мовою оригіналу)

У нашому журналі вже згадувалося про те, як виглядали будинки, де мешкали українські гетьмани (див. «Ж. і Зн.», ч. 4). Ми бачили там, що будинки ті своїм зовнішнім виглядом мало що різнялися від хат звичайних козаків. Основу гетьманських і старшинських садіб творила та сама, здебільша деревляна хата, з сінями посередині й з двома «світлицями» по обох боках. У світлицях деколи була відокремлена дощаною стінкою «кімната», що служила здебільш за опочивальню. Ріжниця поміж оселями вищих і нижчих верств українського громадянства полягала не так у

їх зовнішньому вигляді, як у розмірах. Чим багатший і значніший був власник, тим із більшої кількості таких хат складалася його садиба. Досить рідко зустрічаємо замість деревляних хат невеликі кам'яниці. З часом це змінилося. Так, в описі з 1767 року, садиба бунчукового товариша Семена Раковича в селі Галиця на Лубенщині мала будинок хоч і деревляний, але аж на 9 покоїв.

Коли зовнішній вигляд гетьманських і старшинських будинків вражає своєю простотою, то зате всередині не менше вражав своєю розкішшю. Розкіш ця проявлялася не так у самих меблях, що

їх часто-густо робив із звичайного дерева (найчастіше липи) свій домашній тесля, як у різних прикрасах – килимах, дорогоцінному посуді, тощо.

Підставу меблів творили дерев'яні лавки й столи. Лавки накривалися килимами. Так серед річей гетьмана Івана Самійловича бачимо «полавочний килим литовський». Так само уживали килимів до накриття столів. До того ж служили скатертини – білі полотняні й кольорові, гаптовані сріблом та золотом. Ось, наприклад, в описі річей ахтирських полковників (на Слобожанщині) – Івана й Данила Перехрестових з року 1705 бачимо турецьку скатертину з червоного шовку з срібним і золотим шиттям. Часто столи оббивано кольоровим сукном, гладким або гаптованим сріблом і золотом, рідше – золоченою шкірою.

Крім лавок бачимо в старшинських домах стільці й фотелі. У гетьмана Самійловича був один фотель, оббитий блакитним сукном, другий – золоченою шкірою. Його сини теж мали фотелі, оббивані шкірою «німецької роботи»; в гетьмана Апостола – чотири крісла, оббиті червоною шкірою.

Для переховання одержі вживали шафи. Так, у покої гетьманші Скоропадської бачимо шафу з висуваним столом. Крім того для тої самої цілі вживано скринь і коробок, помальованих фарбами, кованих залізом або оббитих тканиною.

Зустрічаємо ліжка мистецької роботи. Так, у згаданого полковника Перехрестова ліжко було різьблене й позолочене.

З меблів треба ще згадати так звані «поставці» – полиці, на яких стояв вартніший срібний і кришталевий посуд.

Підлоги й стіни в помешканнях були вкриті килимами. Килими зустрічаємо найріжнomanітніші – німецького, турецького, перського, литовського й волоського виробу. У гетьмана Апостола в їдальні стіни були оббиті блакитним сукном. Для прикраси стін уживали, мабуть, і рушників, тканих золотом, сріблом та заповоччю.

Вікна прикрашували «завісами» – з оксамиту, шовку, або якого іншого коштовного матеріялу, з золотими торочками. Вішано їх на срібних колісцятках.

Високо розвинений мистецький смак у тогочасних українців проявляється у великій кількості малюнків, які зустрічаємо в усіх гетьманських і старшинських помешканнях. Образи ці були мальовані на полотні, а нероз – на коштовних матеріях, як от тафта. Їх розвішували по стінах у коштовних золочених рамах. Зміст цих образів був найріжнomanітніший. Насамперед були це портрети членів родини, роблені власними «іконописцями». Серед малюнків, що були в гетьмана Самійловича, зустрічаємо якусь жіночу

Нутро гетьманської палати в Чигирині.
(З офорту Т. Шевченка «Дари в Чигирині» 1649 р.)

постать. У нього ж був штих німецької роботи, що представляв 12 планет.

Серед майна переяславської полковникової Параскеви Сулиминої бачимо портрет гетьмана Хмельницького, а на іншому малюнку був зображений запорозький козак; у неї таки був малюнок полтавського бою. Портрет Хмельницького видно був поширений, бо зустрічаємо його не раз в описах майна старшини.

Не можна не згадати тут і про ікони, які висіли в куті кожного покою, в золотих шатах, оздоблених самоцвітами.

Цікаво, що в старшинських помешканнях зустрічаємо дуже багато музичних інструментів – клявікордів, цимбалів та органів закордонного виробу. Але трапляється й власна українська бандура. Так, у гетьмана Самійловича була семиструнна бандура з ріжнокольорового дерева, з оздобами з кости. Сини його мали: один два, а другий аж чотири клявікордів. Мали вони також кілька органів. Так само багато органів мав полковник Перехрестів. Були вони найріжнomanітнішої форми й розміру, великі, малі, позолочені, з годинником, тощо.

Треба далі згадати про годинники, часто дуже цінні. Наприклад, у гетьмана Самійловича було аж одинадцять менших годинників у срібних скриньках, великий годинник на стіні та багато інших, у шкіряних футералах, обложених сріблом. Один годинник був залізний, із великим дзвоном і циферблятом із міді, де були золотом написані «слова польські», нагорі він мав прикрасу у вигляді двох мідяних баранців.

Досить багато зустрічаємо дзеркал. В одного київського міщанина Миколи Геріотого було аж три кришталеві дзеркала. В гетьманських помешканнях було їх звичайно значно більше, в різних рямцях – від дерев'яних до оксамитних і срібних.

Як і тепер, уживали тоді для прикраси помешкань різні фігури, здебільшого зі срібла, які

ставляли разом із посудом на поставцях. Так у Самійловича була сова зі срібла й визолочена, такий самий журавель із змією, срібні кораблики, тощо.

Серед предметів, що служили для оздобы помешкань, треба згадати й зброю. В тих часах зброя у чоловіка грала ту саму роль, що дорогоцінності в жінок. Тому звертали таку велику увагу на зовнішнє оброблення зброї. Шабля в сап'янових піхвах, викладених дорогоцінним камінням, була такою прикрасою чоловіка, як перстень або намисто в жінки. Але серед зброї, яку знаходимо в описах майна козацької старшини, є багато такої, що її вже тоді не носили – очевидно її вживали лише для прикраси покоїв. Так, серед майна гетьмана Самійловича знаходимо щит із обох боків позолочений, підбитий оксамитом, оздоблений яхонтами, ізмарагдами та іншими самоцвітами. Так само лише для оздобы, мабуть, служили сагайдаки, теж дуже мистецького виконання, старовинні мечі, тощо.

Освітлювано помешкання свічками з лою або воску, вироблюваними вдома. Ці свічки часто розмальовували фарбами й золотом. Їх вставляли в свічники з міді або олова, а то й кращого виробу – зі срібла, позолочені та прикрашені фігурами.

Вкінці треба згадати ще про посуд. Звичайний посуд був із міді й олова. Бачимо олов'яні тарелі, глиняні кухлі з олов'яними покриттями, багато скляного посуду. Кухонний посуд був здебільшого з міді. Вражає велика кількість срібного посуду. Навіть у згаданого вже київського міщанина бачимо серед посуду срібні «рострухани» та ложку, велику «стопу», 13 «достаканників». У старшини було срібного посуду звичайно далеко

більше. Увесь столовий посуд був зі срібла. Срібні й позолочені були чарки, пугарі, стопи, не кажучи вже про ложки. Держальця були зроблені у вигляді різних звірів – ведмедиків, тощо. Зі срібла були й сільнички. Срібний посуд для пиття як пугарі й чарки часто оздоблювали дорогоцінним камінням. На сріблі часто були вириті різні постаті. Нераз посудові надавали вигляд якогось звіря чи корабля, тощо. Так у описах майна зустрічаємо пугар-кита, пугар-сову, пугар-корабель і т. д. Для напоїв уживали сулій із ріжнокольорового скла. Трапляється, але рідше ніж срібний, скляний й кришталевий посуд. Так, у гетьмана Самійловича були філіжанки венецької роботи.

Для умивання уживали умивальників і мидниць, здебільшого з міді й олова, хоча зустрічаємо й срібні умивальники. З інших туалетних приборів треба згадати гребінці, які мали часто дорогу оправу з оксамиту, вишиту сріблом і золотом.

Варто зазначити, що більшість згаданих річей походить із кінця XVII і початку XVIII віку. Отож бачимо, який уже тоді високий був рівень життя українських вищих верств. Цей рівень протягом XVIII століття щораз підвищувався, але рівночасно побут української старшини тратив на своєрідності. Як власний мальовничий одяг уступав місце французьким перукам і камізолям, так і в хатах замість колишніх лавок, прикритих турецьким килимом, появляються поволи канапи, меблі за французькими зразками і т. інше.

Ігор ЛОСЬКИЙ

Часопис «Життя і знання». – Львів, 1933р., Ч. 7-8, С. 204-206.

НАЗВИ УКРАЇНСЬКИХ ФІРМ, ФАБРИК ТА КРАМНИЦЬ

(мовою оригіналу)

До війни були такі назви прості і скромні. На крамницях були вивіски, а на них подавали, що в них продають, назву купця й годі. Здається, більш і не треба б. Найбільшу вагу клали тоді на певність, точність, на сумлінність купця, тим-то й важно було, чия крамниця, який це купець, чи давня фірма. То як купець здобув собі добротність свого краму славу, його прізвище (фірма) залишалось і тоді, коли власниками крамниці були й інші люди.

Після війни обставини змінилися. З одного боку, намножилося багато крамниць, фабрик і фірм, з другого – почала переводитись уже давня чесність купців, зате появилася жадова зиску,

бажання збагатитися якнайшвидше і з тією метою приманити до себе покупців; нарешті третє, найважливіше – незвичайно розвинулася рекляма, цебто способи й заходи, щоб приєднувати собі якнайбільше покупців, захвалювати крам, поширювати його покупність та повідомляти про нього і прохожих і мешканців чи міста, чи країни.

Рекляму найвище розвинули і вдосконалили в Америці, звідтіль американські засоби реклями прийнялися і в Європі.

Дійшла вона й до нас, де ще і торгівля і промисел дуже молоденькі, слабі тай несміливі, розвиваються спроквола й поширюються в міру розвитку національної свідомости та переконання,

що нам треба підтримувати їх, бо в кожній справжньої нації мусить бути і власна торгівля і рідний промисел. А як є вже в нас і наше національне купецтво й наші власні, українські фабрики, так тоді треба їм теж користуватись тими самими засобами, що ними користуються інші народи. Звідтіля пішли і в нас нові назви крамниць і фабрик, фірм, складів, акційних (паєвих, уділових) товариств, тощо.

*

Про сучасну рекламу кажуть загально, що вона «криклива». Що це значить? А те, що вона старається притягати увагу, зір і слух людини, мовляв, вона дає речі цікаві, нові, різноманітні, а то й дивоглядні, такі, що різько «бють по нервах» покупців. Тим-то й назви фірм та крамниць тепер короткі, щоб було в них мало слів, а зате багато змісту, щоб таким чином заощаджувати й місце на вивісках і написах, і час, щоб їх можна було в одну мить прочитати й собі запам'ятати.

Нераз бувають ці назви дуже простенькі, бо це теж викликає деяке вражіння, подібно, як мистецька простота (т. зв. примітивізм) у малярстві й літературі.

Ці сучасні назви мають указувати на рід краму, а ще більше на якість, на прикмети виробу, щоб сама назва і крам хвалила і покупця приманювала. Тут наводимо кілька прикладів.

І так, «Зоря» – назва фабрики пасти вказує на добру якість (обува, коли нею її вичистити, має, мовляв, блищати неначе зірка). Подібна назва – «Елегант» (паста, синька до білля й віск), щоб вичищений нею предмет був чепурний, елегантний. «Рій» – назва пасічницької кооперативи й торгівлі вказує на походження продаваних товарів (від бджіл). «Гуцульщина» й «Верховина» – фабрики килимів мають назву від людей, що їх роблять, і їх взірців та народніх зразків. До неї зовсім підходить назва «Гуцульське Мистецтво» – фабрики килимів у Косові. «Веселка» (вишивальні

НАЙЛІПШЕ ДЕСЕРОВЕ МАСЛО
ЗНАНОЇ МАРКИ
КУПУЙТЕ В СКЛЕПАХ

„МАСЛОСОЮЗУ“

1. ЛЬВІВ, вул. Косцюшка 1а, телеф. 43-86 і 39-66.
„ „ Ринок 10, телеф. 5-44.
„ „ Сап'їги 21.
„ „ Зиблікевича 49.
„ „ Жовківська 11а.
„ „ Городецька 48.
„ „ Личаківська 34.
2. СТРИЙ, вул. Шевченка 5, тел. 26 і Міцкевича 1.
3. СТАНИСЛАВІВ, вул. Собського 28, тел. 654.
4. ПЕРЕМІШЛЬ, Ринок 23, тел. 3-40 і Пилсудського 1.
5. ТЕРНОПІЛЬ, вул. Міцкевича ч. 41, телеф. 234.
6. САМБІР, вул. Косцюшка 11а, телеф. 43.
7. КОЛЮМІЯ, вул. Шевченка 25 і Пилсудського 13.
8. ДРОГОБИЧ, вул. Стриська 14, телеф. 2-85.
9. ЛУЦЬК, вул. Ягайлоська 13.
10. КАТОВИЦІ – Експозитура, вул. Шопена ч. 11.

Літниська:
ЯЕМЧЕ – ЗЕЛЕМЯНКА – ТРУСКАВЕЦЬ – ВОРОХТА.

Реклама масла продукції «Маслосоюзу», 1930-ті рр.

нитки), названа від різнобарвності ниток. «Декоро» – фабрика картонових виробів від латинського слова десоро – прикрашую. «Золотий Колос» – назва пекарні, що виробляє добре печиво (з гарного збіжжя, «золота пшениця» – звідтіля і назва трохи поетична). Подібно назвали іншу українську пекарню «Ас» – найліпша, бо ас – найважливіша карта у грі. «Мак» – робітня квіток і капелюшків, щоб зазначити їх гарні коліри. «Пласт» – крамниця спортивного приладдя (бо пластуни добрі спортовці). «Луна» – назва української цикорії (така славна, що аж луна, відгомін про неї йде).

Як уже вище згадано, є й дуже простенькі назви фабрик, що вказують на напрямок і рід нашого промислу, н. пр., «Суспільний Промисл» – фабрика цикорії й надолужіні кави або саму чинність, як «Продукція» (витворництво) – фабрика мармеляди й соків.

Уже тут можна було наскочити на чужі слова, та розглянемо їх тепер окремо. Їх уживають у назвах фабрик і крамниць дуже часто, бо вони звучать більш таємничо, своєрідно, в них є деякий подих і смак чужинности (екзотика), дивоглядність, якась ніби-то примана. Вони теж подають зміст, якість і походження краму й фабрик, або їх прикмет і те, як ними користуватися: «Мануфактура» (матерії, ткацькі виробы); «Кераміка» (порцеляна); «Атра» – чорні речі, фабрика чорнила; «Фамоза» – славні речі (вирібня мила до голення); «Етан» (газ вуглеводень, фабрика ляку і крейдок); «Ергон» – грецьке слово «діло», вирібня радіоапаратів; «Дендра» – дерева (грецьке), фабрика шевських кілків; «Біблос» – лико папірусової рослини (грецьке), фабрика паперових виробів; «Пелліс» (латинське – шкіра) і «Дермата» (грецьке – шкіра), гарбарні у Львові; «Фортуна Нова» (латинське – доля, майно) фабрика чоколяди й цукорків;

Дегустація продукції «Маслосоюзу» у Львові.
Екскурсія з Кам'янки-Струмилової (нині Кам'янка-Бузька).
Фото 1938 р.

«Гарма» (грецьке – віз), кооператива для перевозу меблів і товарів. Як бачимо з цього перегляду, скрізь тут майже виключно латинські та грецькі слова.

Найближча з черги, третя ділянка, це слова – вкороти, або – врзи, що їх так дуже тепер люблять і вживають. Вони теж нові, своєрідні, на перший погляд незрозумілі, таємничі, нераз цікаві й головно – короткі. Їх будова така, що беруть початковий склад і початкову букву двох слів, або початкові букви 2–3 слів, чи початкові склади 2 слів, н. пр., «Кір» – Кооператива інженерських робіт; «Еко»¹ – Електротехнічна Кооператива; «То-П» – Торбинки паперові; «Теба» – течки, батоги, фабрика шкурятяних виробів; «Кома» – крамниця споживчих товарів Кооперативи Маслосоюзників (урядовців); «Пром-Банк» – Промисловий Банк; «Т-У-Р» – Торговля українських ручок і багато інших.

Реклама української продукції: цукерок «Нова фортуна», пасти для взуття «Елегант», кави «Луна», цикорію «Пражень», синьки для білизни «Зоря». Львів. Фото 1935 р.

Четверта ділянка, найновіша й наймодніша, це – назви чудернацькі, дивовижні, штучні, крикливі, часом нісенітні, підібрані здебільш чи складені так, щоб їх можна водночас і по-польськи читати, щоб чужа людина, бачачи чисто українські написи, не обминала наших фабрик, крамниць і виробів. Для прикладу даємо деякі: МЕТА, МІМІ (порошки намочувати білля); МЕККА, МОККА, ОКО (ресторан, керамічні вироби); КОМЕТА (склад обуви); МІКА, ОМА, КЕРОС, а також дуже вже дивоглядні, такі як ІТА, КІКА і з цього приводу нераз чути в нас нарікання, що ці дивовижні назви закривають національний характер наших фабрик і крамниць (пор. «Діло» з 30. XI., 1937).

Реклама пасти для взуття «Елегант» (фабрика хімічних виробів у Львові). Фото Л. Янушевича, 1935 р.

Деякі з цих назв мають своє значіння, але не подають змісту крамниці, чи фабрики. Трапляються при цьому й дуже дивовижні речі, як ось: назву АТОМ треба було змінити, бо так уже називалася одна польська фабрика; тоді переставлено букви й одержано АТМО, а це знову відвернено, й вийшло МОТА (український порошок до миття й відзараження).

Виступає в торговельно-промислових назвах і національно-історичний первень, щоб іще краще спопуляризувати рідний промисел, н. пр., фабрику туток [паперових сигаретних гільз – В.С.] у Тернополі названо «Калина» з натяком на таке дуже дороге й миле кожному українцеві слово «Червона Калина» – ознаку українського Стрілецтва; вирібня «Ергон» назвала 4-лямповий радіоприймач «Гетьман»; чорнило Союзного Базару у Львові названо «Чайка»; гуртівні для обслуги роздрібної торгівлі дали назву «Валка» від валки чумаків, що вели торгівлю з Кримом і над чорноморськими містами. Сюди належить і назва «Пласт», що про неї згадано вже перше. Про походження цієї назви дізнаємося із звітлення з 10-ліття існування кооперативи «Пласт», а саме: первісне її завдання було дати заробіток пластовій молоді, і крім цього почала вона свій розвиток від організації пластового постачання.

Уже рідше маємо комбінування (складання) згаданих досі назвових систем (ділянок) із іменами або прізвищами власників фабрик, н. пр., вирібню печива й пасти чистити метали названо екзотичним (чужинним) іменням «Сільва» (дочка співвласника цієї вирібні дир. Кривуцького); «Ароза» (порошки до печива) названо від власниці Анни Рожанківської, а назву фабрики й виробів «ОМА» створено від початкових букв імен трьох власників: Омелян, Марія, Андрій.

Євген ГРИЦАК

Часопис «Життя і знання». – Львів, 1938р., Ч. 1, С. 21–22.

¹ Потім цю назву змінили на «Е-комп» – Електрично-технічна компанія (товариство).